

గజానన గ్రంథమాల 10వ కుసుమము.

## అ శీ స్సు

స్థిరలక్ష్మీవిభవ ప్రభావికుడు నౌ  
సిద్ధేశ్వరస్వామి స  
త్కరుణన్ మిలొక ధర్మచారి వచనన్  
గట్టించి పేదించి యు  
ర్వర సత్కిర్తివి గాంచుచుండుటలు మీ  
భాగ్యంబు; చాగంటి భా  
స్కరలింగా. కామదీ చిరాయువును వి  
శ్వశ్రేయ సంప్రాప్తికై ॥

---

ఓం.

శ్రీశివాభ్యాంనమః

సిద్ధి శ్చ ర సు ప్ర భా త స్తో త్రమ్.

A-CC-NE-15678



చాగంటి భాస్కరలింగశాస్త్రిగారిచే

ప్రకటితము :

వ ర ం గ ల్.

29.12.53  
B.A.P.

## తొలి పలుకు.

సకల చరాచర వ్యవసంపన్నులకు మూలము స్తుతి గీత, స్వత్య  
పూజాది కర్మములచేగావి మానవ శరీరంబునకు ఐహిక విష్ణుర్తికాదు  
అమృష్మికానందము. అనుభవైక వేద్యము గాన ముఖ్యముగా సిద్ధేశ్వరుని  
చరిత్రమును గురించి విప్రరీకరించుట ముఖ్యమని యెంచి సిద్ధేశ్వరుని  
కాలము చరిత్రకారులు ఇదపిద్ధిమని నిర్ణయించలేక న్నాడు.

పౌరాణిక యుగమునాటి స్వయంభూస్వామి యనుటతో విస్మయం  
హము. సిద్ధినొనగు హనుమద్ధికి సిద్ధేశ్వరుడని ప్రతీతి.

పార్వతీ పరమేశ్వరులు కైలాసమందున కుమారస్వామి జననాంత  
రము తాతకాసుర సంహారజానకము అనంద పరవశులై యుండ  
కాండిల్యా శతా తపాది మహాష్టలు మహేశ్వరా! నీవు యెల్లకాలంబు  
ఇచ్చటనేయుండ మానవ లోకమున మనుజులు సమస్త భోగభాగ్య పిపా  
సాయత్ర చిత్తులై యుండ వారిని కడతేర్చుట ఎట్లు! నీ అనుగ్రహములేవిదే  
అయ్యది దుస్సాద్యము.

మహాత్మా! మమ్మల సంతృప్తిచేయుటకు భూలోకంబున నీవు  
స్వయంభూస్వామిడై దెలయుమని ప్రార్థించ భక్తాభిష్ట ఫలప్రదుండగు  
పరమేశ్వరుడు వల్లెయని పొడింబాశ్రమమున పరమ పవిత్రుంబగు, జేత్ర  
రాజంబుగ విరాజిల్లుటకును ప్రశాంతముగ తపమాచరించుటకు అనుకూల  
మగు స్థలమున నేను సిద్ధేశ్వరుడను పేరుతో అవతరించెదనన, వారు

మహానందపతులై మానవలోకమునకేతెందిరి హిదాంబాశ్రమ మవగా  
నేటి ఓరుగల్లు సామ్రాజ్యములో విమిడియన్న మెట్టురామశ్వు. ఫణిగల  
రామప్ప సిద్ధేశ్వరాలయ పరిసరములే ప్రధానములని విజ్ఞులు చెప్పుచున్నాడు

ఈ హిదాంబాశ్రమము గొప్ప తపోవిజన స్థలము మహాత్ములకు  
గాని ఈ స్థలమునందు పరమ శివారాదాన సంపత్తిల్లదు అని ఋష్యాదులు  
మాంచవచ్చు మరీచి శాండిల్యాది సిద్ధులు తొమ్మండిగురు తపంబాచరెంప  
తొల్లి అనుగ్రహించిన పరకారము సిద్ధేశ్వరమూర్తియై ఈ హిదాంబాశ్రమ  
మున అవతరించెనట. ఇదియే మనకు వాసుమకొండలో నున్న సిద్ధేశ్వర  
దేవాలయము. సిద్ధేశ్వరునివలన వచ్చిన దేవతల కానందమై సుసర్వవృష్టి  
కురికించెనట. ఈ దేవతమునుండి అనందకాననమునకు మార్గముందెడిదట  
సిద్ధేశ్వర స్వయంభూమూర్తి అవతరించకనే తూర్పున భద్రకాళి, దక్షిణ  
మున భేళాకాదులు, ఉత్తరమున గోపాలుడు, హనుమంతుడు మొదలగు  
అనంత దేవతలకు ఆదానిమై విలసిల్లినది. సిద్ధేశ్వరుని కనిపాయఁబ  
సిద్ధేశ్వరి పరమశివా! నాకేమి అజ్ఞ, అపి మృతించగా నాకు పశ్చిమమున  
కొండపై పద్మాక్షియను పేరుతో విలసిల్లెను అని అజ్ఞాపించెను. నేటి  
ఆ పద్మాక్షి దేవాలయమే సిద్ధేశ్వరి యనుటలో సందేహములేదు. ఈ  
మహా వివేకమున ఋషులు, సిద్ధులు, యక్షులు తపమాచరించుచుండ వారికి  
విత్కాగ్నిహోత్ర స్నానదానాదిలాచరించుటకు జలవనతి లెకుండుటచే  
మరిమేశ్వరు నర్చింప సిద్ధేశ్వరుడు ఇందుకై పరిమద గణాధిపతులకు అది  
నేతయగు నందికేశ్వరని లాక్షాపించెను. అప్పుడు నందికేశ్వరుడు ఈ  
సిద్ధేశ్వర ప్రాంగమునని గుండమును త్రవ్వించెను ఈ గుండమునకు  
కేదారీశ్వర గుండముని పేరు. నకల ఋణావహారి. పెక్కు మంది  
యోగులు, జ్ఞానీలు యీ గుండముని స్నానమాచరించి సిద్ధులైరి. మూడు  
దైవాలను కొండలే ఒకేదైవు మార్గము ఈ క్షేత్రరాజమునకు లేవని  
సిద్ధులు (లేవకాదాయ్దుడు) కొలనుసాక సోమేశ్వర గర్భసంజనితుడు వచ్చి

యారాదించునట్లును సూర్యచంద్రాదులుకూడపూజించినట్లును దేవతలెందరో పూజించి తమ అభీష్టముల వదిలినట్లు పురాణకథలు గలవు.

స్త్రావమహాపురాణమున ఉపనిషాదమున సిద్ధేశ్వర ఖండమున్నదని చెప్పుదురు. అందలి విషయములే నాకు తెలిసినంత వరకూ బొందు పరిచితివి. ఈ సిద్ధేశ్వరుని యొక్క దేవాలయము కాకతీయాంధ్రరాజుల పరిపాలనాకాలమున ప్రాంగణములు ఏర్పడినవి. నన్ని కెక్కినవి. సిద్ధేశ్వర పద్మాక్షి అనుగ్రహముచేతనే వారు అహర్నిషములు ఆరాధించుటచేతనే ప్రధానపుద్రావి చక్రవర్తులు రాజ్యమేలినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఈ చరిత్ర కొంచు పంకటించిరి కానీ కవికాలము కవి తాతైలి కాకతీయుల పరిపాలనా సౌరభ్యము విమర్శించిరిగాని సిద్ధేశ్వరుని పూర్వ చరిత్ర పౌరాణికయుగము చెప్పియుండలేదు. ఇంకను ఈ సిద్ధేశ్వర పద్మాక్షి మహాత్మ్యములకు కాకతీయ రాజుల చరిత్ర కొంత దోహదము. ఇప్పటికిని కొంచు చరిత్రకారులు విమర్శించుచునే యున్నారు. అవి కూడ లభించిన కొలది కాలములో కాననబద్ధమగు చరిత్రకూడా పంకటించుటకు ముద్రించుటకు ప్రయత్నింతును.

ఈ మహాత్మ్యముగు సిద్ధేశ్వరస్వామివారి గుండమునందు స్నానము, వారికి ఆరాధన పద్మాక్షిదేవికి పూజలు, కాళేశ్వరము పొలాన మంత్రెన, ధర్మపురి మొదలగు గ్రామములనుండి వేదనిమలైన బ్రాహ్మ బోధ్రములు యేతెంతురు. కాకతీయుల కాలమునగూడ సిద్ధేశ్వరార్చనలు జరుపుటకును కొన్ని అగ్రహారము లిచ్చిరట. పట్నల పరబ్రహ్మవేది యగు మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల కొడిమేల రాజాయారాధ్యులవారు ఈ క్షేత్రమున తపముచేసి సిద్ధిపొందిరట. ఇటీవల తాటికొండ పూర్ణయ్య శాస్త్రిగారు ఈ క్షేత్రమున తపమాచరించి సంతానసమృద్ధికిలిగినవెషక శివ సాయుజ్యము జెందిరి. కొడిమేల రాజాయారాధ్యులవారి పౌత్రులు బసవా

రాడ్మలవారు, వారి కుమారుడు దేవ ప్రచారిణి పత్రికాధిపతులు. రాజలింగా  
రాడ్మలవారు ప్రతి సంవత్సరము కార్తీకమాస గణార్చన 36 రోజులు  
పూర్తిగాగానే మార్గశిర శుక్ల పక్షిలు సిద్ధేశ్వరాలయమున శత రుద్రీయ  
లక్ష విరూర్చనలు జరిపిమ హేశ్వరాన్ని జయపుచుండెడివారు. పరాభవ  
నామ సంత్సరములో రాజలింగరాడ్మలవారు శివసాయజ్యము చెందినప్పటి  
నుంచి ప్లవంగ మార్గశిర మారధ్య అర్చనాదివిధులు నేను ఆచరించు  
చున్నాను. కీ. శే. చందాకాంతయ్య శ్రేష్ఠిగారు కొంతకాలము క్రిందట  
నొక సిద్ధునకు ఆశ్రమమువీర్చించి తపస్సుచేయించిరి గాండ్ల రాజమౌళికి  
కవితాధార పూర్తిగా కల్గినది. మరియు ఈ సిద్ధేశ్వరస్వామివారి ధర్మశాల  
ఇటీవల పూర్తిగా శిథిలమైపోయినది. శిఖరముపోయినది ఇవి అన్నియు  
చూచి నాకు ఈ ధర్మశాల నిర్వహణము చేయించవలెనని కుతూహలము  
కలిగినది దేవస్థానమునకు రోడ్డు కూడ వరంగల్ మొదటి చైర్మన్  
టి. హయగ్రీవాచారిగారి కాలమునవేయబడినది. సుమారు 25 సం॥ములు  
గతించినవి. రోడ్డు మరీ జీర్ణమైనది. పునరుద్ధరించవలెనని ప్రయత్నము  
జరుగుచున్నది. ఈ ధర్మశాల విర్మాణము పూర్తిఅయి సిమెంటు స్లాపు  
పూర్తి అయినది. శిఖర ప్రతిష్ఠ అయినది. కలెంటు లైట్ ఫిటింగ్  
శ్రీ చవాన్ లక్ష్మీనారాయణగారు చేయించిరి ధర్మశాల విర్మాణములో శ్రీ  
నూకా ఆగయ్య శ్రేష్ఠిగారు రాశ్రంబగళ్లు శ్రమపడిరి. వారి కృషి మిక్కిలి  
ప్రశంసాపాత్రము. ఇంకా అత్తకారి, గిలాబ్, షాబాదిబండలు కొంత  
వరకు వెనుక రూములు గుండము పూడిక మొదలగు పనులు ఎన్నియో  
కావలసియున్నవి, దాతలు ఎందరో కలకు. వారి ఆ భీష్టములు ఈ  
సిద్ధేశ్వర దేవాలయ ప్రాంగణ ధర్మశాలకై ఉపయోగింపబడుగాక,  
ఈ సిద్ధేశ్వరుని సుప్రభాతము రచించిన శ్రీ ముదిగొండ మల్లికార్జున  
శాస్త్రిగారు వరంగల్ నగర వాస్తవ్యులు. శివపూజా దురంధరులు, ఉభయ  
భాషలయందు అనల్గళమగు పాండిత్యము గలవారు వారిని నేను సిద్ధేశ్వర

ను పర్వ భాతము వాఱాయమని కోరగనే అనుగ్రహించి వాఱసి  
యచ్చిరి నేను ముద్రించితిని వ్లవరిలేకుండుటయు కాగితము రర  
మిన్నంటుటయు. అటులనే అన్ని డరలు పెరగుటచే తాత్పర్యము  
ముద్రించలేదు శ్రీ మల్లికార్జున శాస్త్రిగారికి నేనెంతయో ఋణపడితిని.  
సిద్ధేశ్వరానుగ్రహము వారియందు పరపూర్ణముగా ప్రజ్వరిల్లుగాక!

ఈ సిద్ధేశ్వరస్వామివారి దక్షిణవైపు సూతనముగా పునరుద్ధరించ  
బడిన యజ్ఞశాలను ధర్మశాల జమా ఖర్చులు, విరాళము లొనంగిన దాతల  
నామములు ల్వరలో ప్రకటించగలను ఇంకా కావలసిన పనులకు ప్రస్తుత  
ప్రసంగావస్థలు గుర్తెరిగి దాతలు ఈ ధర్మకార్యములకు సిద్ధులగుదురని  
కోరుచున్నాను.

ప రం గ ల్.

10-9-74

సిద్ధేశ్వర భక్తుడు.

చాగంటి బాస్కర లింగశాస్త్రి



శ్రీ శివాయ నమః



శ్రీ చాగంటి బాస్కరలింగశాస్త్రిగారు,  
శ్రీమత చాగంటి పాషమ్మగారు, వరంగల్.





ఓం.

శ్రీశివాభ్యాంనమః

# సిద్ధేశ్వర సుప్రభాత స్తోత్రమ్.

శ్లో॥ శుద్ధాయబుద్ధాయ తదైవనిత్యం ।

ముక్తాయ సిద్ధాయ తద్దేశ్వరాయ ।

ఏవం భవాన్ద్యేభవ వామగాయై ।

భూయాంసిమేసంతు నమాంసి నిత్యం ॥

1

లిక్లేసుషుప్తి రితి వేదగిరావిరుక్తం ।

దహ్రాస్మిరూపమిదమేవ భవత్స్వరూపం ।

భక్తైష్టదాన మహితం హితమర్చనాదౌ ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

2

పచ్చిత్సుఖంతదథ నిత్యమనస్తమాద్యం ।

జ్యోతిః పరంపరమకారణ మాత్మరూపం ।

బ్రహ్మైవలింగమితి విశ్చితమాగమానైః ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

3

బ్రహ్మేందు పావకతటిద్భ ముఖాఽఖిలాగ్ర్య ।

తేజోఽవభాసక! కుతస్తవ సుప్రభాతం? ।

సంభోష్యమాణ నిఖిలార్థ సమర్పణంవా ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

4

శ్లో॥ జ్ఞానక్రియా బలపదా సమవాయినీతే ।  
చిచ్ఛక్తిరేక పరమాద్వైవిధంను విశ్వం ।  
తద్వ్యోగతత్కృపః విశిష్ట ఇతీర్మపేత్వం ।  
సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

5

వాతాహతి ప్రవిచలచ్ఛత పత్రపత్ర ।  
వారింబుడు చంచలమిదం నిఖిలంహి విశ్వం ।  
తల్లత్సంగితైవ సుకృతిస్సకలాస్థిరాస్మాత్ ।  
సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

6

సృష్టిస్థితీతదువసంహృతితత్త్విరోధీ ।  
తేషామనుగ్రహ ఇతిప్రధికాః క్రియాస్తే ।  
ప్రఖ్యాపయంతి మహతీం విభుతామసాధ్యాః ।  
సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

7

స్వాతంత్ర్యమవ్యయ సుఖౌనుభవః ప్రబోధోఽ ।  
నాదిన్నిజశ్చ సకలోఽమితశక్తిమత్వం ।  
అక్షయశక్తి కలితత్వమితి స్వధర్మాః ।  
సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

8

త్వత్తోఽధికోఽపిచ పమోనహిదృశ్యతేకోఽ ।  
ప్యుష్పావచేఽత్ర జగతి ప్రభురద్వితీయః ।  
తస్మాదశేషజనతా ప్రథితస్త్వ మాపీః ।  
సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

9

సిద్ధాదిదేవ నివహైస్సతతార్చితత్వాత్ ।  
సిద్ధత్వతన్వయ మిహా పిచనామతత్తే ।

సిద్ధేశ్వర గుప్తభారతద్రోహమ్.

3

సిద్ధోదవావిపనకల్పిదపీశః సత్యం ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

10

ఆర్యష్ట జీవహృదయాంబు బుహేభిరేవ ।

విద్మే చరాచర గురౌనయనాదికేఽపి ।

వ్యక్తిం పరాం భగవతశ్శుభయోవదంతి ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

11

అట్మీయ శక్త్యమృతపాన విశేషత్వమ్ ।

తస్మాన్నాస్తి తస్యభవతః కరణీయమన్యత్ ।

భావత్కృత్య మభిరంభజమానముత్తేయమ్ ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

12

అప్రాకృతాన్యమ జరామృతి శోకముఖ్యమ్ ।

దోషప్రపంగరహితావి శివ! స్థిరాణి ।

లీలాకృతావి పరమేశః వహుంషితేస్యః ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

13

మృత్యోర్బవాచ్ఛవి తరాంచకితా జనాస్తే ।

మృత్యుంజయం తమభవం భవ! తం భవంతం ॥

హిత్యాప్రయాంతి కృపణాశ్శరణం కమన్యం ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

14

త్వచ్ఛాసవాతి చరదేన గుణాష్టకం తత్ ।

సంకల్ప తస్తపతిరోహితమేవ జైవం ।

తచ్ఛాసవానుచరణం భవతస్సపర్యా ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

15

అనందకానన విఙ్మనసుమాప్రయత్నః ।  
 విర్యన్మదు ద్రవవిపాన విశిష్టలీలః ।  
 ఓంకార స. చ్చి.దభివాన పవిత్రగాత్రః ।  
 సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

16

జ్ఞానదుపాపన పదాభిహితాద ఖండాత్ ।  
 ఇష్టాదిక్షి విహితాన్ననుతే వ్యరూపం ।  
 దృష్టం హృదిప్రవితరత్యదముక్తిమంతే ।  
 సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

17

కర్మేంద నైదిరభవాఖ్య దవాగ్నితాప ।  
 తప్తానరశ్చరమమీ సుఖినోభవేయః ।  
 ఆనంద సౌదరససాంద్ర కటాక్షదృష్టాః ।  
 సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

18

సృష్టేః పురావిగతరాత్రి దినాదిభేదే ।  
 శూన్యే సతిత్వ సశిచాసతి సత్వమేకః ।  
 ప్రజ్ఞాపసార భవరస్స వితుర్వరేణ్యాత్ ।  
 సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

19

మాయా పరావ్రకృతి రిత్యభిధీయతేసా ।  
 మాయా భవానవితయా సహిరశ్శుతోఽసి ।  
 వ్యాప్తం చరాచరమిదం భవతోః ప్రతీకైః ।  
 సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

20

కుద్రోగ్రశర్వ భవభీమమహేశ ముఖ్యైః ।  
 ఏషం పశోఃపతి రితిశ్రుతిషు ప్రసిద్ధైః ।

సిద్ధేశ్వర సుప్రభాత స్తోత్రమ్.

5

అఖ్యాభిరవ్ధభిరభీష్ట పరివ్రవోఽసి ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

21

గంగాది దివ్యతటినీస్థిత భవ్యతీర్థ ।

సంభాష్య పర్వగుణ సంభృతమంభవీష ।

కుండేతవాత్ర మహితే హితమస్తిశంభోః ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

22

దర్మాభివర్ధనశివైకనిబద్ధ బుద్ధేః ।

శ్రీకాకతీయవరదేవ పరంపరాయాః ।

పర్వప్రకార పరిరక్షణగీతకీర్తే ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

23

భద్రావనాయ రజతాచల మందారాత్పావత్ ।

అద్రాహనుమతి భవాన భవస్థితింకాం ।

ఆత్మేచ్ఛయైవ కృతవాని తితేకృపాఽహో ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

24

వృత్తైర్వసంతతింకై శ్రుతిపార గర్భేః ।

ప్రాభాతికివిరచితాశిష! తేపపర్యా ।

భక్తైరదత్ర సుఖినోఽవిముదేతవస్తాత్ ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

25

తారాపశీస్తుతిమయీ హనుమద్గిరీశ్రీ ।

సిద్ధేశ్వరప్య భవతశ్రుతిగీత కీర్తేః ।

విత్కోపయోగ మఖితోఽభతాంజనోఽహున్ ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతేః తవ సుప్రభాతం ॥

26



విద్యేశః భూతవిషహాధిపతేః మహేశః ।

బ్రహ్మన్ః పదాశిషః విరించపతేః శివాఖ్యః ।

భిష్యంసదాభవతు మంగళమస్తు నిత్యం ।

సిద్ధేశ్వరాక్షరపతే! తవ సుప్రభాతం ॥

27

సిద్ధేశ్వరార్థవ పృషిస్థితి మత్కదారే! ।

సిద్ధిప్రదాయవి! పరే! జగతాంశరజ్యే! ।

తత్త్వప్రబోధివి! పరాఽపర మిశ్రరూపే! ।

చిచ్ఛక్తిపార్యతి! శివే! తవ సుప్రభాతం ॥

భావప్రాజ్ఞేష్టభేదేన । భర్తామగ్రహకారిజే ।

పరబ్రహ్మ స్వరూపాయ । పద్మలింగాయథే నమః ॥

ఓం.

## శ్రీ పద్మాక్షీ స్తోత్ర పంచకమ్

శ్లో॥ స్వంరూపం బహుభావిదాయ సకలే కార్యాత్మనాయాస్థితా ।

యాచై కా పరిహ్నాత్మభేదమఖిలం బీజాత్మనాఽవస్థితా ।

సర్గాద్యంతృతి వజ్రకంఠపతి తద్యస్యావశేతాంసదా ।

పద్మాక్షీం హమమద్గీర్హిష్ట్రవిలయాం వందేపరాందేవతాం ॥

ఆనందం పరిపూర్ణమేవ మమలాం సత్తాం చిరం చోజ్జ్వలాం ।

యస్యారూపముశ్చిన్తై దై దిక గిరస్సర్వాస్త చైవాగమాః ।

శక్త్యాకాశ పరాఽపరాత్మ కలితాం సర్వేశ్వరీంతాంసదా ।

పద్మాక్షీం హమమద్గీర్హిష్ట్రవిలయాం వందేపరాందేవతాం ॥

హాతవ్యా భవసిన్ధు మగ్నమనుజ్ఞే : పాశాత్మితైకాహియా ।  
 ద్యాతవ్యాధతథావిధై : పృథికలఁచాన్యదయారూపిణీ ।  
 మాయాజాదిపద పృసిద్ధవిభవాంతాం ద్విస్సన్విభావాంసదా ।  
 పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీష్ఠ్యవిలయాం వన్దే పరాందేవతాం ॥

జ్యోత్స్నాచంద్రమివవృభేవ తపనం యాచస్త్వ మౌళింసదా ।  
 సంగమ్యైవ చరాచరాత్మక జగత్పరాదితం తన్మతే ।  
 శ్రీకంఠాదపరత్ర సర్వవిషయే సర్వస్వతంత్రాంహితాం ।  
 పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీష్ఠ్య విలయాం వన్దే పరాందేవతాం ॥

భక్తాభీష్టఫలప్రదాం భగవతీం బ్రహ్మాదిభిన్నంస్తుతాం ।  
 భావాభావవివర్జితాం భవభయ పోశ్చార్పణీంతారిణీం ।  
 భూతేశ్వరశరీర భద్రవసతింభవ్యాం భవావీంసదా ।  
 పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీష్ఠ్యవిలయాం వన్దే పరాందేవతాం ॥

# ప్రస్తావన.

భక్తాగ్రేసరులారా !

సర్వజీవులకును పూర్వజన్మలయందొనరించిన మహాపరాధములకు భగవంతునిచే కఠిన శిక్షగ నీయబడిన యీ సంసారమొక కారాగారము. ఇందు ప్రతి జీవునకును కొట్లకొలది జన్మ పరంపరలనుండి సంచితమగు కర్మపుంజము మహామహా పర్వతములకంటెను మించియున్నది. అందు పరిపక్వములగు కొన్ని కర్మలను మాత్రము గ్రహించి వర్తమాన శరీరము వృజించబడినది. అందును మానవశరీరము పుణ్యపాప సామ్యమున లభించినది. ఇట్లు సంచితమునుండి పార్శ్వబిరుదమున కొన్ని కర్మలును, తపో, జపాది ప్రాయశ్చిత్తముల (ఫైన్ చెల్లింపుట)తో కొన్ని కర్మలును పోయినప్పటికిని సంచితశేషము పుష్కలముగనున్నది. తిరిగి దానియందు వర్తమాన శరీరారబ్ధిమగు నాగామి కర్మయుచేరి దానిని మరింత పెద్దీ చేయుచున్నది.

ఇట్లు కర్మ మహాసముద్రము దరిదాపులేవిదై దుస్తరమగుచున్నది. చేసిన తప్పులకు యధోచిత శిక్షల ననుభవించవలెనన్నచో విక జీవన కేనాటికిని మోక్షప్రసంగమే యుండదు. కనుక “దాసుని తప్పులు దండములతో చెల్లు” అనునట్లు విరంతర శివపూజ నమస్కారాదులతో గాక పేరు దారిలేదు ఆ శివపూజ బాహ్యభ్యంతర భేదముచే యెందు విధములు. అందు బాహ్య పూజకు పుష్కలమగు పూజా సామాగ్రి కావలెను. అంతర (మానస) పూజకు కేవలము ఈ ప్రితార్థభావనమే ముఖ్యము. ఆ భావనకు అవకూల శబ్ది సందర్భము వలయును శబ్దమును పలుమారు ఉచ్చరించుట

తోడనే తదీయార్థస్మృతికలిగి భావనాదార్థ్య మేర్పడును కనుకనే శ్రీదుద్ర  
మంత్ర, శివగీతాదులను విత్యము పారాయణము గావింతురు. భావన స్థిర  
పడినచో భక్తునకు పశుత్వముకొలగి శివత్వము ప్రాప్తించును. భావన  
కింతటి మహాప్రభావము కలదు చూడుడు! జీలకర్ర, అల్లము మున్నగు  
వేర్వేరు వస్తువులను అనేక పర్యాయములు విమృశనముతో భావన చేసిన  
యెడల కొంతకాలమూ వస్తువులన్నింటికి విస్వస్వగుణములుపోయి కేవలము  
విమృశనము దగు పులుపే సుస్థిరమగును. కాముకునకు కామినీ భావనతో  
సర్వత్ర కామినీ సాక్షాత్కారము కలుగును

భావనాదార్థ్యమును కలిగించెడి యాశద్ధి సందర్భము వైదిక మంత్ర  
రాశియగుచో సుత్తమాధికారులగు కొందరకు మాత్రమే శుచిగానుండెడి  
కొన్ని (పరిమిత) సమయములలోనే యుపయోగించును. అయ్యది లౌకిక  
మగుచో త్రీ, పురుష, బాల, వృద్ధాది నర్వాధికారులకును సర్వావస్థల  
యందును ఉపయోగపడును. ఈ యుద్దేశముతోడనే వివిధ స్తోత్రరాశి  
యుద్భవిల్లినది. అందు సువ్రభాత స్తోత్రము మిక్కిలి ముఖ్యము. వీలన  
జీవుని సంసార పరివృత్తి పరభాతమునుండియే పారంభమగునుగదా!  
మనకు జీవితాంతము మరుపురాకుండ నుండవలసిన పాఠములను ఉషః  
కాలముననే చదువుదుముగదా! అట్లు అన్నిటికంటెను ముఖ్యాతిముఖ్యుడగు  
వీశ్వరుడు మరుపునకు రాక యను షణ్ణామములుండటకై తదీయ  
స్తోత్రపాఠము పాఠకాలమున చేయునదే మిక్కిలి ఫలదాయకము.  
పాంసాదిక భోగము వీశ్వరుని షణ్ణామమున మరపించుచుండును.  
అట్లీశ్వరుని మరచినచో వీని సర్వకార్యములును వ్యర్థములే. ఈ సువ్రభాత  
స్తోత్రము ముషాప్రసాదముగల ప్రాతఃకాలమున చేయునదగుటచే సర్వకాల  
సర్వావస్థలయందును భగవంతుని తలపునకు తెచ్చును మోక్షము  
నీయజాలును.

ఇందలి ప్రతి పద్యమునందును “నమః, తే, అస్తు” అను పదములు ఆధ్యాహార్యములు. భగవతియగు వేదమాతకూడ “నమస్తే రుద్ర”, ఇత్యాదిగ నమస్కారము చేయక శివనామము నుచ్చరించకున్నచో వికమనమాట చెప్పనేల? కాగా శక్తిగుణ విశిష్టుడవగునో సిద్ధేశ్వరా! నీకు నమస్కారము. ఈ సుప్రభాతము నీయదియేయని యర్థము. విద్రునుండి మేలుకొనుటతోడనే యిట్టి శుభచింతనము ప్రకృతి పాశబద్ధుడై ఆనంద గ్రస్తుడగు జీవున కావశ్యకము. కాని సర్వస్వతంతుడగుటచే ప్రకృతి వివశీకరించుకొని కాలకర్మాది దోషములకు దూరముగనుండెడి యాశ్వరునకు గాదు. ఐనను తాననుభవింపబోయెడి సుప్రభాతమును తదితర భక్త్యభోజ్యాదులవలె నీశ్వరార్పణముగావించి యనుభవించుటయే దీని తత్పర్యము. శంకరాచార్యులవారుగూడ “యద్యత్కర్మకరోమి తత్తదఖిలం శంభో తవారాధనం” అని తాజేపెడిది పనులన్నింటిని నీశ్వరార్పణము జేయుటకై స్వాహంకారమును వరిహరించి యివియన్నియు నీజేయనెనుకాక నేను అని అన్నను ఆచార్య నీలకంఠులు “అహంపదార్థాయ” అనుచో నహం పదమునకు ముఖ్యార్థ మీశ్వరుడేయని సిద్ధాంతీకరించెను. అచేతనమగు దేహమున జీవుడు ప్రధానమైనట్లు అస్వతంతుడగు జీవునకు మంత్రార్యామి యగుటచే శివుడు ప్రధానుడు. కనుక మనమెల్లప్పుడును ఆతని యాజ్ఞారూపములగు వేదశాస్త్ర వచనముల ప్రకార మాతనిపేవించుట వొప్పు. వాని వతిక్రియించి స్వేచ్ఛగ చరించుట తప్పు. దీనికి ప్రతిక్రియ తిరిగి భక్తిశర్మలతో నీశ్వరుని నుతించుటయే.

ఇతి,

ముదిగొండ మల్లికార్జునశాస్త్రి,  
గిర్మాటిపేట, వరంగల్.

# శ్రీ ఓరుగంటి సిద్ధేశ్వరాలయ చరిత్ర

ఆంధ్ర సామ్రాజ్యము నేలిన మహారాజులలో కాకతీయులు అగ్ర గణ్యులు వారికి మొదట కొంతకాలము అనుమకొండ రాజధానిగా నుండినది తరువాత ఓరుగల్లు రాజధానిగా మారివది. బేతరాజు, పోలరాజుల కాలమునకూడ అనుమకొండయే రాజధానిగా నుండినది. గణపతిదేవ చక్రవర్తి చాలకాలము హనుమకొండ నుండియే రాజ్యము చేసినట్లు శా. శ. 1174 నాటి ఒక శాసనమునుబట్టి తెలియుచున్నది. శా. శ. 1176 వ సంవత్సరము నందలి మరియొక శాసనమునుబట్టి గణపతిదేవుడు ఓరుగల్లున ఉండి రాజ్యపాలన చేయుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. కనుక గణపతిదేవుడు 1174-76లకు సరియగు కీ శ. 1252-54ల నడుమ రాజధానిని ఓరుగల్లుకు మార్చినట్లు వృష్టమగుచున్నది.

కాకతీయుల పౌరుష ప్రతాపములు, శిల్పకళా ప్రైభవములు, విద్యా వివేకములు జగద్వితములైనవి.

కాకతీయుల శిల్పకళా ప్రైదుష్యమునకు తార్జాణములుగ ఓరుగల్లులో పహస్రస్తంభ దేవాలయము. పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరుల ఆలయము. స్వయంభూ దేవాలయము, రామప్పగుడి. (ఓరుగల్లుకోట) మొదలగునవి నేటికిని విలసిల్లుచున్నవి

అనుమకొండకు హనుమాద్రి, హనుమద్గిరి, హనుమకొండ అను వానాంతరములు కలవు.



పాత్రుడైన హిమవంతుని పలన మేనకాదేవికి కుమార్తెయై జన్మించి, పార్వతియైనది దినదినాభివృద్ధినొంది. సంప్రాప్త యౌవనయైన ఆ పార్వతి శివుని భర్తగా కోరినది. తండ్రి అందుకంగీకరించి ఈశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మేరుమందలి వింధ్యాది మిత్ర బాంధవులను రావించి, అనురూపమైన కామరూపములు ధరించి ఆయనకడకేగి, తమ పూనిక తెలుపగా అందుకు ఈశ్వరు డంగీకరించెను. అనంతరము గురు శుక్రలు పార్వతీ పరమేశ్వరుల వివాహంబునకు శుభ ముహూర్తమును విర్ణయించి, హిమవంతున కెరింగించిరి. మేనకాదేవి పార్వతిని మణిహారంబులతో నలంకరించెను. హిమవంతుని ఆజ్ఞచే విశ్వకర్మ విర్మించిన మణిమయ పట్టణంబున ఈశ్వర నామ సంవత్సర కార్తీక శుద్ధ నవమి సోమవారము రాత్రి ధనుర్లగ్నమున పార్వతీ పరమేశ్వరులకు వైభవముగా వివాహము జరిగినది. బృహస్పతి మంత్రహోమాదులను విర్వహించెను రంభాది దేవాంగనలు నాట్యంబు చేసిరి. గందర్వులు గానము చేసిరి. పెండ్లికి వచ్చిన పెద్దలు అందరు పెండ్లి కట్టుములు చదివించిరి. అనంతరము అప్పగింతలు జరిగెను. నాటినుండి ఈశ్వరుడు అర్ధవారీశ్వరుడైనాడు ఇట్టి ఓ పార్వతీ! నీవు ఇప్పుడు పద్మాక్షి అమపేర విచ్చేసి సిద్ధేశ్వరునకు పడమటి శిఖరిపై విలువ వేడుచున్నారము" అని విన్నవించుకొనిరి. పార్వతీ పరమేశ్వరులు కరుణతో ప్రమధులను జూచి "సరే, మేము ఉచితాకృతులను ధరించి అట్లే ఉండుము. మీరందరూ అక్కడ భక్తజనులై యుండుడు" అనిరి. అనంతరము ఈశ్వరుడు సిద్ధేశ్వరుడయ్యెను. ఒప్పులకప్పుయగు పార్వతి పద్మాక్షి అయ్యెను. ప్రమధులు భక్తులైరి. వారందరును ఒక శుభముహూర్తమున హనుమాద్రికి దక్షిణ దిశను ఒక సరస్తేరంబున దిగిరి దుండి. దుర్గాది క్షేత్రపాలకులు కూడ వారితో దిగిరి. ఆ ప్రదేశము సిద్ధాశ్రమ మైనది అట్లు వేంచేసిన పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరులు నాటినుండియు భక్తుల ఈస్పితముల నెరవేర్చుచుండిరి. వారిని పూజింపేసిన విద్యార్థులకు సకల

సకల విద్యలు నబ్బును. అక్షరలక్షలు పూజచేసినవారికి అక్షయపదవులు లభించును. పుత్రార్థులగువారు పుత్త్రుల బడయుదురు.

కాకతీయ వంశపు మహారాజులందరూ ఈ పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరులను పేజించి తరించినారు. కాకతీయ రాజులలో ప్రప్రథముడని చెప్పబడుచున్న మాధవవర్మ ఇందుకు ప్రబల నిదర్శనము. ఆయన వృత్తాంతమును గూర్చి ఈ క్షత ప్రచారములో నున్నది.

చంద్రవంశజుడగు సోమదేవరాజు కందారమును రాజధానిగా చేసుకొని వైభవోపేతముగ రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆ నమయమున కలకపురాధీశ్వరుడైన బల్లహాడను రాజు కందారముపై దండెత్తివచ్చెను. సోమదేవుడు వానిని ఎదిరించి వెళ్లగొట్టెను బల్లహాడు మరల దండెత్తి వచ్చెను. ఒక యుద్ధములో సోమదేవుడు మరణించెను. ఆ నమయమున సోమదేవుని భార్యయగు సిరియాలదేవి గర్భవతిగా నుండెను. శత్రురాజు శౌర్యమునకు భయపడి ఆమె కందారమును విడచి పోయెను. అనుమకొండ చేరి. అక్కడ ఉండిన మాధవవర్మయను బ్రాహ్మణోత్తమునుచేరి, అతని పాదములపైబడి శరణు వేడెను. షట్కర్మ విరతుడు. దాయాదాక్షిణ్య శీలుడు అయిన మాధవశర్మ అమ్మా! నీవిచ్చట నిర్భయముగా నుండుము. సిద్ధేశ్వరుడు నీకు శుభముల నిచ్చుగాక!” అని ఆశీర్వదించి ఆమెకు ఆశ్రయమిచ్చెను. మాధవవర్మ చేసిన ఈ పనికి అచ్చటి నూరిండ్ల బ్రహ్మణులను ఆమోదించి, ఆ విషయమును రహస్యముగా నుంచుటకు విశ్చయించుకొనిరి. సిరియాలదేవి ఆయన ఇంట సుఖముగా నుండెను.

బల్లహాడు కందారంబు నాక్రమించి రాణిని వెదికించెను. సిరియాలదేవి కనపడలేదు. అట్లు వెదుకుచు ఆయన అనుమకొండకువచ్చి అచ్చటి ఇండ్లను గాలింపసాగెను తుడకు మాధవశర్మ ఇంటిలో సిరియాల

దేవివిచారి గుర్తించెను. కాని మాధవశర్మ, ఆమె తన కుమార్తెయనియు, ఆమె భర్త కాశీకి వెళ్లుటచే ఆమె తనవద్ద నున్నదనియు వాదించెను. కాని కటకరాజు అది నమ్మక ఆమెను కొవిపోవ విశ్వయించుకొనెను. అట్లు చేసినచో తాను చత్తుసని మాధవశర్మ గోలచేసెను. అచ్చటి బ్రహ్మణులును మాధవశర్మకు బాసటగావిలిచి వానిను అగ్ని ప్రవేశము చేయుటకు సిద్ధమైరి. ఆ గగ్గోలునకు బల్లహాడు భయపడి “అయ్యా! ఈమె బ్రహ్మణ కన్యయైనచో సిద్ధేశ్వరుని సన్నిధిలో, ఈమె చేతి యన్నమును మీరు భుజింపుడనెను. అట్లేయని బ్రాహ్మణులు సిద్ధేశ్వరుని సన్నిధిలో సిరియాల దేవి వడ్డించగా అది సిద్ధేశ్వరుని ప్రసాదమనుచు ఆదరంబుతో భుజించిరి. కటకరాజు సిరియాలదేవిని బ్రాహ్మణుల కప్పగించి వెడలిపోయెను. సిరియాలదేవి సుఖముగా నుండి ఒక శుభముహూర్తమున ఒక బాలుని కనెను. తనను రక్షించిన మాధవశర్మ పట్లగల కృతజ్ఞతాభావముతో ఆమె తన కుమారునకు మాధవవర్మయని పేరచెను. ఆ బాలుడు ఎనిదవయేటనే తాజగునని బ్రాహ్మణోత్తములు పలికిరి.

మాధవవర్మ బాల్యము అద్భుత కథాభూతమైనది. ఎనిమిదవయేట అతడు పద్మాక్షిదేవి అలయములో చుచువుకొనుచుండెడివాడు. ఒకనాటి సాయంకాలము మాధవవర్మ బయట ఆటలాడుకొనుచు. పుస్తకములను పలకను గుడిలో మరచిపోయెను. ఒంటికి పోయిన తరువాత జ్ఞాపకము రాగా, ఎవ్వరికినీ చెప్పకుండ. ఒంటరిగా అరాత్రివేళ గుట్టయెక్కి పద్మాక్షి గుడిలోనికి పోయెను. అప్పుడచ్చట అతి భయంకర దృశ్యమొకటి అతని కగుపించెను. భూతప్రేత పిశాచ శాకినీ ధాకినీశ్యాది భూత పరివారముతో పద్మాక్షిదేవి కొలువుతీర్చియుండెను. మాధవవర్మ ఏమాత్రమును భయపడక భూతకోటులను తొలగుడని అదిరించి. పలక పుస్తకములను తీసుకొని పోదోను. పద్మాక్షిదేవి అతని చెయ్యి పట్టుకొనెను. ఆమె చేతిని విడిపించు కొని మాధవవర్మ పోజూచెను. అప్పుడు ఆమె బహు భయంకర రూపము

దాల్చెను కాని అతడు ఏమాత్రము భయపడక ఆమెకు మొక్కినను. అతని పైర్క శౌర్యములకు ఆమె మెచ్చుకొని కావలసిన వరము కోరుకో మనెను. అప్పుడాతడు తన తండ్రిని జయించిన కటక బల్లహుని జయింప గల వరబలశక్తివిన్నుని ఆమెను వేడుకొనెను. ఆమె సరేయని చెప్పి. ఖడ్గభేదకములనిచ్చి ఇవి నీచేతనుండగా నీకే ఎల్లప్పుడును జయములు కలుగును. నీ శత్రువులందరూ నీకు భయపడి నీ ప్రాదాక్రాంతులై యుందురు వాని సహాయమున 'ద్విసహస్రమానంబులు' కాజ్యమేలుదువని చెప్పెను అనింతరము పశ్చిమ దిశనున్న ఒకానొక రహస్య బలిమునుచూచి దానిగుండా పోయినచో చతురంగబల సమేతమైన సేనవచ్చి కలియునని చెప్పెను అంతేకాక ఆ ఖడ్గభేదకములు వారివద్ద వేయిసంత్సరములుండు నవియు. వాని సహాయమున వేరవిదులైన బ్రాహ్మణులను, గోవులను. సాధువులను, అత్తులను కాపాడుమనియు, మహేశ్వరుని పరమప్రేమతో సర్వింపుమనియు చెప్పి అతనిని వేడుకొలిపెను. ఆ ప్రకారముగా మాధవవర్మ బలిము వెడలిపోవ ప్రయత్నించగా అనేక క్రూరనర్పములు, భూతప్రేత రాక్షసులు ఆయనను ఎదిరించినవి కాని అతడు భయపడక ముందుకు సాగిపోగా, అచ్చట ఆయనకు అరువదివేల భద్రగజములు, నాల్గు లక్షల ఆశ్వములును, పదునేడు లక్షల కల్పరమును, మణిహార భూషితులైన ఏడుకోట్ల గణికలును, వజీర్లును, సరదారులునువచ్చి తోహా రావర్పగా వారివిదెంబిడుకొని మాధవవర్మ అనందముతో అన్మకొండకు వచ్చెను. వారి సహాయమున మాధవవర్మ బల్లహుని చంపి, తన రాజ్యమును తిరిగి సంపాదించుకొనెను. కొంతకాలమునకు పద్మాక్షి దేవి వరప్రసాదమున అతనికొక టమారుడు కలుగగా ఆ దేవిపైగల భక్తి వ్యవస్థలచే అతనికి పద్మసేనుడని పేరిడెను. మాధవవర్మ 160 సం॥లు రాజ్యమేలెనట.

ఒక్క మాధవవర్మయేకాక కాకతీయవంశ రాజులలో పలువురు

రాజన్యలు ఈ పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరుల అనుగ్రహములను సంపాదించినట్లు తెలియుచున్నది.

మాధవవర్మ కుమారుడైన పద్మ సేనుడు పద్మాక్షి దేవిని ఆరాధించుచు చాలకాలము రాజ్యమేలెనట. కాని అతనికి సంతానప్రాప్తిలేమిచే, విజుడుల అనుమతిన సిద్ధేశ్వరుని కూష్మాండఫలములచే నర్పించి ఆయన వరప్రసాదమున ఒక కుమారుని గాంచెను. అతని పేరు వెన్నమరాజు. అతనుకూడ అనూచానముగ సిద్ధేశ్వరుని పూజించియే ఒక కుమారుని పొందెను. అతని పేరు పోరంకి వెన్నమరాజు. అతడును సంతానప్రాప్తికై మణులు, రత్నములు, మాణిక్యములు మొదలగునవి సిద్ధేశ్వరుని మండపమున విక్షేపించి, అజీమత్యంబులచే ముగ్గు పెట్టించి, సిద్ధేశ్వరుని అనుగ్రహమునకు పాత్రుడై, జ్ఞాన పారీణుడగు సుతుని గాంచెనట. కాకతీయులలో ప్రసిద్ధురైన రుద్రమదేవి మీదికి దేవగిరిరాజు దండెత్తిరాగా ఆమె సిద్ధేశ్వరుని సహస్రదశములతో పూజించి, పద్మాక్షి దేవికి నిత్యమహోత్సవంబు చేయించి, విప్రజనంబులకు సహారాధనలు చేయించి, తర్ఫలితముగా శత్రురాజును వెనకకు త్రిప్పికొట్టెను. రజరంగ దురందరుడైన కుమారుని బడయుటకై ఆమె సిద్ధేశ్వరుని నిత్యము సుషర్ణపద్మ సహస్రముతో నర్పించెడిది. అంతేకాక ఆ దేవాలయమున నిత్యోత్సవము జారర మొదలగునవి జరుపుటకు రెండువేల మాడలు దయచేసినదట! ఏర్పాట్లు కావించినదట. ఈ కాకతీయులలో కడపటివాడైన వ్రతావసుదుర్ని రాజ్యకాలమునాటికి పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరుల అనుగ్రహము వారివల్ల సన్నగిల్లినట్లు తెలియుచున్నది. నాటికి పద్మాక్షి దేవి ఇచ్చిన సహస్రవత్సర రాజ్యకాల పరిమితి పూర్తి అయిపోయినది వ్రతావసుద్రునిచే ఏడుమార్లు ఓడింపబడిన థిల్లీ సుల్తాన్ చివరకు సంధిచేసికొనెను ఆ సమయమున స్వయంభూ దేవాలయపు పూజార్లు వచ్చి స్వర్ణవేది లింగ మహాత్యము క్షీణించినదని తెలిపిరి. అది వివి వ్రతావసుద్రుడు వెరగుపడి, దేవతాప్రసాదంబు తనకు

శ్రీ ఓరుగంటి సిద్ధేశ్వరాలయ చరిత్ర.

తొలగిపోయినది ఎఱిగి, సిద్ధేశ్వరుని ఆలయమువకేగి, పద్మాక్షి దేవిని పూజించి, అద్దేవి పూర్వదత్తంబులైన ఖడ్గభేదకములను ఆమె సన్నిధానమున నుంచి నమస్కరించెను. వెంటనే ఖడ్గము సర్పాకారమై పద్మాక్షి దేవిచదన గహ్వరమున దూరిపోయెను. భేదకము అమ్మవారికి అంగరాగమున మారిపోయినది. అది చూచి శివదేవయ్య. శాఖవల్లి మల్లికార్జునాది పెద్దలు తొల్లి మాధవవర్మకు పద్మాక్షి దేవి వరమొసగిన సహస్రవర్ష రాజ్యకాల పరమితి నాటికి తీరిపోయినదని వివరించిరి. ప్రతాపరుద్రుడు చింతాక్రాంతుడై, ఇక మానుషశక్తియేకావి. తొల్లిటి దైవశక్తిలేదని యెఱిగి విజయవాసమునకు తిరిగిపోయెను అనంతరము వుల్లుఖానుతో జరిగిన ఘోరయుద్ధమున, రుధిరోద్గాది సంవత్సర ఆశ్వయుజ బహుళ విదియాగురువారమునాడు ప్రతాపరుద్రుడు పట్టుబడెను. అంతటితో కాక తీయ సామ్రాజ్యమంతరించినది. ఈ విధముగా పద్మాక్షి దేవి వరప్రసాదమున 15 మంది రాజులు వేయి సంవత్సరములు ఓరుగల్లు నేలిరి

పద్మాక్షి దేవి ఆలయము ఒక కొండమీద గలదు. కొండక్రింద పద్మాక్షి గుండమను నొక కోనేరున్నది. దాని ప్రక్కనుండి కొండపైకి మెట్లు గలవు. ఆలయ గోపురము జైన పద్ధతి ననుసరించి మెట్లు మెట్లుగ కట్టబడి యున్నది. ఆలయమువందు దేవత ద్వీజభుయై పద్మాసనాసీనయై యున్నది. ఈమయే ప్రకృతమున పద్మాక్షి దేవిగా పూజింపబడుచున్నది.

కాకతీయుల కాలములో బౌద్ధ, జైన మతములు ప్రబలంబుగా మండినవి. ఇందుకు విదర్భనములుగా పద్మాక్షి దేవాలయము వద్ద కొన్ని జైన విగ్రహములుగలవు. వీటివిబట్టి ఈ దేవాలయము మొదట జైనులచేత కట్టించబడినదిగా చారిత్రకులు చెప్పుచున్నారు. ఈ ఆలయములోని దేవత జైన పురాణగాధలలో వర్ణింపబడిన ఇరువది నల్గారు శాసన మహాదేవులలో నొక్కతేయై యుండవలయుననియు, ఆమె ఇరువది రెండవ



తీర్థంకరుని శాసన దేవతయైన అంబిక అనబడుచున్నది దుర్గయొక్క ప్రతి  
రూపమనియు భావింపబడుచున్నది. కాకతి ప్రోలరాజు వేయించిన ఆ  
శాసనములోని—

“శ్రీమజ్జినేంద్ర పదపద్మమశేష భవ్యం”  
నవ్యత్రిలోక నృపతీంద్రమనీంద్ర వంద్యం  
నిశ్శేషదోష పరిఖండన చండకాండం  
రత్నత్రయ ప్రభవమద్య గుణైకతానం”

అను మొట్టమొదటి శ్లోకము దినేంద్రస్తుతినిబట్టి ప్రోలరాజు జైన  
మతావలంబికుడని అనిపించుచున్నది. కాని ప్రోలరాజు కుమారుడైన  
రుద్రదేవుడు “శివపాదపద్మయగళ ధ్యానామృతానందు” డేవి  
(రుద్రదేవుని) అనుమకొండ శాసనములోని—

“తత్పుత్రః శివపాదపద్మయగళ ధ్యానామృతానంద భూ  
ద్గుంతాకో రిపు సుందరీజనమహా సౌభాగ్య సంపన్నయః  
ప్రోలీరాజ ఇతి ప్రసిద్ధమగు మద్వైరీంద్ర దర్పాపహా  
నిశ్శంక ప్రధన ప్రబంధనమహాహంకారలంకేశ్వరంః”

అను శ్లోకమునుబట్టి ప్రోలరాజు శివభక్తుడేమో అనుపించుచున్నది.  
ఈ రెంటినీబట్టి పరిశీలించగా ప్రోలరాజు ముందు జైనదైనను వార్ధక  
దశయందు శైవుడై యుండవచ్చునని అనిపించుచున్నది.

అయితే వద్మాక్షిదేవి ఆలయములోని జైనస్తుతి ప్రోలరాజులిది  
కాదు. ఆతని మంత్రి భార్యయగు మైలమాంబది. ఆమె పుట్టింటివారును,  
భర్తయు జైనులని వద్మాక్షి ఆలయ స్తంభముమీది శాసనమునుబట్టి  
తెలియ చున్నది.

ఆలయమున కుత్తరమున రెండు శిలలు కలవు. వానిలో మొదటి

దానిపై నొక జైవ విగ్రహమును, తచ్చిరోపరిభాగము నందొక విస్తృత సప్తములు నాగమును గలవు. ఇది 23వ తీర్థంకరుడగు పార్శ్వనాథుని విగ్రహము కావచ్చును. ఈ శిల్పమునకు ప్రక్కన పత్నిసమేతుడైన ఒక ధ్యాన విగ్రహము కలదు బహుశః వీరిరువురును మంత్రి బేతనయు, ఆతని భార్య మైలాంబయు అయి ఉండనోవు!

గణపతి దేవుని కాలమున తిక్కన సోమయాజి యేతెంచి ఆయనకు భారతాఖ్యానమును వినిపించి, వైదిక మతము సర్వోత్కృష్టమైనదని వివరింపగా, గణపతి దేవుడు ప్రీతుడై ఆయా మతములలో వాదన సమర్థులైన పండితులను రావించి, వాదోపవాదములు చేయించి, ఓడిపోయిన జైన బౌద్ధమతాచార్యులను నతికించెవనియు, ముప్పదియాలు జైన ముని వనితలను కూలద్రోయించి వాటి స్థానమున పెక్కు శిష్యులయములను కట్టించెవనియు శ్రీ సిద్ధేశ్వర చరిత్రమున చెప్పబడినది. దీనిని బట్టి గణపతిదేవుని రాజ్యకాలమున జైన బౌద్ధములు పూర్తిగా అంతరించినవని తెలియు చున్నది.

ఈ విధముగా నున్న ఇచ్చటి శాసనములను, స్థానిక చరిత్రములను పరిశీలించగా, ఈ దేవాలయములు, జైన విగ్రహములు తరువాత కట్టబడినవనియు, శ్రీ పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరుల విగ్రహములు అనాదినుంచి యున్నవనియు తోచుచున్నది. ఈ ఉహా సరియైనదైనచో ఇచ్చటి విగ్రహములు మొదట వైదిక దేవతలైన పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరులవే యనియు, పోలరాజు కాలమున జైన మతము ఉచ్చదశయందుండుటచే అక్కడి దేవాలయములు జైన విధానములో కట్టబడినవనియు, కాలాంతరమున జైవము కీజింపగా తిరిగి ఆ దేవాలయము వైదిక బ్రాహ్మణుల చేతులలో పడి షార్యస్థితి వందినవనియు చెప్పవచ్చును. ఇందుకు కొన్ని నిదర్శనలు కనిపించు చున్నవి. దేవాలయములలో పద్మాక్షి దేవియని చెప్పబడు

విగ్రహమునకు చేతులలో వ్రేవ విగ్రహములకు ఉండవలసిన సర్వచక్ర హంసాది చిహ్నములు లేకపోవుట ఇందుకు ప్రబలమైన విదర్శనము.

అంతేకాక, స్కాంద మహాపురాణములోని ఉపరిభాగమున పనత్కుమార సంహితలో ఒక ప్రసిద్ధ పౌరాణిక కథ కలదు. చాలమంది దేవతలు సిద్ధేశ్వరుని అనుగ్రహము బడసి ముక్తులైరని చెప్పబడినది. శాండిల్య శాతా తపాది మహర్షులు చాలకాలము తపస్సు చేయగా పరమేశ్వరుడు వారిని అనుగ్రహించి ఇచ్చట సిద్ధేశ్వరుడై స్వయంభువుడై వెలసినట్లును, పార్మతి పద్మాక్షియై వెలసినట్లును, దేవతలు సువర్ణవృష్టి కురిపించిరనియు అందే కలదు. ఈ గాథలనుబట్టి పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరులు ఈ హనుమద్గిరి కొన్నివేల సంవత్సరముల క్రితము అవతరించినట్లు తెలియు చున్నది.

అంతేకాక శ్రీ కట్టి చిరబసవశాస్త్రిగారు కన్నడమున రచించిన “బసవ విజయము”న రేవణ సిద్ధుడగు రేణుకాచార్యుడు ఈ సిద్ధేశ్వరుని సన్నిధానమున తపము చేసినట్లు గలదు. ఈ రేణుకాచార్యుడు క్రీ. పూ. 3 వేల సంవత్సరమునాటి వాడని తెలియుచున్నది. కనుక ఇది సిద్ధేశ్వరుని ప్రాచీనతకు మరొక ప్రబల విదర్శనము

అర్వాచీనులలో ప్రసిద్ధుడైన శ్రీ సుంకరనేని పణికుండలుడు రచించిన “కోడిమేల రాజేశ్వర శతకము”లో శ్రీ కోడిమేల రాజయ్య గారు సిద్ధేశ్వరుని వద్ద తపస్సుచేసి సిద్ధిపొందినట్లు చెప్పబడుచున్నది.

“శ్రీ సిద్ధేశ్వర భజన కీర్తనలు” అను పుస్తకమును రచించిన శ్రీ గొండ్ల రాజమౌళి యను కవిశ్వరుడు తాను “హనుమద్గిరి పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వర వరప్రసాదలబ్ధి కవితా డరండరుడని” చెప్పుకొన్నాడు. ఆయన “హనుమద్గిరి సిద్ధేశ్వర శతకము”ను రచించినాడు. శ్రీ రాజమౌళిగారు

మొదట పూర్తిగా చదువురానివారట. కాని సిద్ధేశ్వరనాయకుడు ఆపోరభక్తి పద్ధతులు కలవాడట. ఆయన 21 వోజులు మోరమైన తపస్సు చేయగా సిద్ధేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై ఆయన నోటిలో వీణాక్షరములు వాయుగా. శ్రీ రాజమౌళిగారు కవితా దురంధరులై రట :

మహాతపస్సంపన్నులైన శ్రీ కొడిమేల రాజయారాధ్యుల మమములు శ్రీ బసవారాధ్యులవారు. అఖండ గణార్చనలు, శూన్యనింహాస నిర్మాణమును కావించి తరించెను ఆయన జీమారులు శ్రీ కొడిమేల రాజలింగారాధ్యులవారును చాలకాలము శ్రీ సిద్ధేశ్వరుని ఆరాధించినవారే : కీ॥శే॥ శ్రీ రాజలింగారాధ్యులవారు ఓరుగల్లులో కైవ సంహారణి గృహధారను, ప్రతికము, సంస్కృత కళాశాలను స్థాపించి, ఆశేషమైన భాషా సేవచేసి వారు పరాభవ (క్రీ॥ శ॥ 1966) సంవత్సరము వరకును శతరుద్రీయ లక్ష్మీ బిల్వార్చనలు, శ్రీ సిద్ధేశ్వరునకు ప్రతి సంవత్సరము మార్గశిర శుద్ధ షష్ఠినాడు జరిపించి, 36 దినముల కార్తీకమాస గణార్చనాచారము పూర్తియైన వెనుక, మహేశ్వరార్చనలతో సిద్ధేశ్వరాలయ పొంగణమునపగటి భోజనము చేపెడివారట.

ప్లవంగనామ సంవత్సరమునుంచి నేటివరకును శ్రీ రాజలింగారాధ్యులవారి అల్లుడు శ్రీ చాగంటి భాస్కరలింగ శాస్త్రిగారు, మామగారివలెనే ప్రతి సంవత్సరమును మార్గశిర శుద్ధ షష్ఠినాడు శతరుద్రీయ లక్ష్మీ బిల్వార్చనలతో మహేశ్వరార్చనము చేయుచున్నారు.

ఈ నాటికినీ ఈ సిద్ధేశ్వరుని ఆలయమున కొన్ని ప్రత్యక్ష విదర్శనములు కనిపించుచున్నవి. ప్రతివత్సరము విశిరాత్రి 12 గంటల నుండి 2 గంటల వరకును దేవతలు శ్రీ సిద్ధేశ్వరుని ఆరాధింతురట. దానిని దేవపూజా సమయమందురు అందుచే ప్రణవ నాదము వినబడుచుండును.

ఆ సమయమున సామాన్య మానవులు ఆరాధించుటకు అలవికాదు ఆ దేవ  
పూజా సమయమున సరమ తపస్సంపన్నులైన శ్రీ జగద్గురు కంచి కామ  
కోటి పీఠాధిపతులు శ్రీ చంద్రశేఖర సరస్వతీ స్వాములవారు సిద్ధేశ్వరుని  
ఆరాధించినారట!

ఇటీవల ఈ దేవాలయమునకు దక్షిణ భాగమున గల దర్మశాల  
పూర్తిగా శిథిలమైపోగా, కీ॥ శే॥ శ్రీ చందా కాంతయ్య శ్రేష్ఠిగారు రేకు  
లతో ఒక వసారావేసి, ఒక పిద్దువిచే తపస్సు చేయించిరి. తరువాత  
ఆ వనతులు కూడ పూర్తిగా జీర్ణమైపోయి విలువనీడ కూడ లేవిస్థితిలో  
నుండుటచే దానిని ఉద్ధరించవలెనను కుతూహలముతో శ్రీ చాగంటి  
భాస్కరలింగశాస్త్రిగారు ఆ దర్మశాలను యజ్ఞశాల అను పేరుతో పునరుద్ధ  
రణ గావించిరి. ఈ నిర్మాణంలో శ్రీ నూకా ఆగయ్య శ్రేష్ఠిగారు చాల  
శ్రమపడినందుకు, కరీమాబాద ముడిగొండ నందికేశ్వరునిగారు కూడ  
వ్యశంసాపాతురు. ఇంకను జరుగవలసిన పనులు ఎన్నియో ఉన్నవి.  
దాతలు, ధనికవర్గము ఈ సిద్ధేశ్వరాలయ ప్రాంగణమున గుండము పూడిక  
దర్మశాలలు కట్టించి, గురుకుల వాపముగ నేర్పరతురవి. శ్రీ పద్మాక్షి  
సిద్ధేశ్వరుల అనుగ్రహమున వడసి యశస్కాములై వర్ధిల్లుదురు గాకయని  
శ్రీ పద్మాక్షి సిద్ధేశ్వరులను ప్రార్థించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథ ముద్రించిన సుస్వతి మద్రాక్షరశాలవారికి సిద్ధేశ్వరులు  
బోగభాగ్యదుల నిచ్చుగాక.

శ్రీ హరి శివకుమార్, M. A. P, Hd.

# పద్మాక్షి అనుగ్రహ హస్తకమ్



శ్రీ విద్యా నవరత్నరమ్య శిఖరాం శ్రీ సిద్ధనాద ప్రియాం  
ప్రావృట్కాలపయోద నీలవపుషాం భద్రాను భావ్యాం పరాం  
దీమత్ సత్కవితా ప్రదానకరుణాం దీవ్యత్స్వరూపాఖిలాం  
పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీంద్రవిలయా వందే శివాంశాంకరీం ॥

సౌఃకారాంబుజ సంస్థితాం భగవతీం సద్వస్తుజ్ఞానప్రదాం  
సర్వాంతః కరణస్వరూపవిభవాం సర్వేష్విత ప్రాపిణీం  
నిర్వాణార్థి జనాశ్రితా గుణమయీం విత్యాం నిదాఘోజ్జ్వలాం  
పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీంద్రవిలయాం వందే శివాంశాంకరీం ॥

సర్వాభీష్ట ఫలప్రదాం మజన సంపేద్యప్రభాభాసురాం  
పామ్రాజ్ఞీం కరుణామయీం భగవతీం కల్యాణ సందాయినీం  
హ్యంధ్రైశ్శక్త్య విఫర్ణవీం సరశివాం హ్లాదిక పద్రూపిణీం  
పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీంద్ర విలయాం వందే శివాంశాంకరీం ॥

యోగక్షేమ విధాయినీం గురుముఖీం యోగీంద్ర హృద్యావికా  
నాగానంద వపుర్ధరాం భవసఖీం నాదప్రియాం వాదినీం  
నానాయోవి ప్రపర్తమాన రుచిరాం నారాయణీం సందివీం  
పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీంద్ర విలయాం వందే శివాంశాంకరీం ॥

జాలార్కానలి భాసురాం పంచితీం పాలస్తవేత్రోజ్జ్వలాం  
కారుణ్యామృత వార్షిదీం కరతరైః పాశాంశు శౌఖ్యభ్రతీం  
కల్యాణీం కమనీయకాంతి విభవాం కాశ్వాయినీం కామినీం  
పద్మాక్షీం హనుమద్గిరీంద్రవిలయాం వందే శివాంశాంకరీం ॥